

УДК 338.431.2

Г. Є. Павлова,

к. е. н., доцент, директор навчально-наукового інституту економіки,
Дніпропетровський державний аграрний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

G. Pavlova,

Ph. D., Associate Professor, Director of Education and Research Institute of Economics,
Dnipropetrovs'k State Agrarian University

CONCEPTUAL STATEMENTS OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL SECTOR

У сучасних умовах вимагається принципово нова концепція державного регулювання аграрного сектора, що враховує глобальний характер світової економіки та останні перетворення в агропромисловому комплексі країни. У статті визначено основні положення та завдання концепції державного регулювання аграрного сектора.

Fundamentally new conception of state regulation of the agricultural sector is necessary under modern conditions. It should take into account a global nature of the global economy and recent changes in the agricultural sector of the country. The article defines basic conceptual statements of state regulation of agricultural sector.

Ключові слова: аграрний сектор, державне регулювання, концепція.
Key words: agricultural sector, government regulation, conception.

ВСТУП

Аграрний сектор є особливою, специфічною галуззю економіки України, тому що його розвиток безпосередньо пов'язаний з процесом суспільного відтворення та рівнем життя народу. У ньому працюють близько 16 % зайнятого населення й виробляється 16—18 % валового внутрішнього продукту країни. Він формує близько 65 % фонду споживання населення, забезпечує національну продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни.

Проблему державного регулювання розвитку аграрного сектора без перебільшення можна віднести до пріоритетних в економічній діяльності держави. Нестабільний стан аграрного сектора вимагає переосмислення ролі держави у цій сфері та пошуку шляхів виходу із ситуації, що склалася. Актуальними є питання впливу цінової політики держави на продовольчий ринок, які виявились досить складними і

суперечливими. Потрібна розробка нового механізму державного регулювання сільського господарства, що надав би можливість успішно вирішувати поставлені перед ним завдання забезпечення стабільного розвитку аграрного сектора економіки.

Основні положення сучасних теорій державного регулювання та необхідності їх здійснення в аграрному секторі викладені в працях відомих вітчизняних та закордонних вчених: В.Г. Андрійчук [1], Г.О. Андрусенко [2], М.В. Зубець [1], М. Х. Корецький [4], П.Т. Саблук [5, 6], В.В. Юрчишин [1] та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оцінюючи сучасний стан вітчизняної аграрної галузі, можна зробити висновок, що результати впроваджуваної сьогодні аграрної політики, розміри, форми, методи та механізми державного регулювання аграрного

сектора з метою його підтримки та стійкого розвитку не забезпечують стабілізації, збільшення виробництва та зростання конкурентоспроможності аграрної продукції, не створюють передумов для виведення галузі з кризи, підвищення соціальної та економічної ефективності аграрного виробництва, не дозволяють домогтися високих результатів у продовольчому забезпеченні населення та підвищити рівень самозабезпеченості держави аграрною продукцією. У зв'язку з цим ряд суттєвих прикладних аспектів теоретико-методологічного, методичного та практичного характеру державного регулювання аграрного сектора потребують подальшого дослідження та розв'язання. Це, насамперед, розробка наукових засад підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора з урахуванням впливу об'єктивних внутрішніх та зовнішніх чинників з метою забезпечення реалізації стратегічних цілей державної аграрної політики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Стержневим завданням вдосконалення управління сільськогосподарським виробництвом є посилення узгодженості виробничо-збутових та управлінських процесів всередині підприємства з факторами його зовнішнього середовища, у першу чергу, взаємодії з системою галузевого управління. Важливе місце в умовах висококонкурентного ринку повинні займати, на наш погляд, питання організації галузевого управління, що обумовлено декількома чинниками. Передусім, це пов'язано з надбудовним характером формування тієї частини виробничого апарату, який здійснює регулятивно-настановну та виконавчо-розпорядчу діяльність.

Інший чинник, що висуває проблему управління в коло першорядних, пов'язаний з організаційними перебудовами, які несуть соціальне, політичне, економічне, юридична та навіть психологічне навантаження. Привести їх до єдиного знаменника також нелегко, як нелегко вичленувати той організаційний ефект, який створює кожна з цих складових у процесах управління [2].

Ще один чинник, що вказує на користь пріоритетності проблем управління, впливає із структурно-функціональних характеристик управлінських процесів. Основними функціями управління є планування, організація, координація, облік та контроль.

У сучасних умовах вимагається принципово нова концепція державного регулювання аг-

рарного сектора, що враховує глобальний характер світової економіки та останні перетворення в агропромисловому комплексі країни.

Об'єктивні складнощі адаптації аграрного виробництва до механізмів функціонування вільного ринку висувають перед політиками питання про особливий статус аграрної галузі. У зв'язку з цим, державне регулювання та управління є обов'язковими компонентами сучасної аграрної політики, причому державне регулювання має вирішальне значення, що визначає економіку аграрного сектора та суміжних з ним галузей. Крім того, потрібна державна допомога аграрному сектору через традиційно низьку рентабельність, капіталовкладення в нього, для вирішення екологічних проблем і підтримки родючості ґрунту, створення сільської інфраструктури [4].

Як показали дослідження, без державних дотацій та державного регулювання сільськогосподарське виробництво не може ефективно функціонувати в сучасних умовах. Оскільки виробництво, споживання, якість та доступність продуктів харчування в сукупності складають одну з фундаментальних основ життєдіяльності людини та благополуччя суспільства, то досягнення рівня забезпечення населення якісними продуктами харчування за науково обґрунтованими нормами є, на нашу думку, основним критерієм успішного функціонування сільськогосподарського виробництва та аграрної політики держави, правильності обраної стратегії розвитку країни та її регіонів.

Послідовне державне регулювання економічних відносин, у тому числі і відтворювального процесу в аграрній сфері, дозволяє уникати негативних наслідків деформацій та стихійних процесів в економіці, знижувати негативні наслідки об'єктивних криз, а також отримувати вигоди від взаємодії суб'єктів аграрного ринку різних форм власності та підприємництва [1].

У системі розвитку ринкових відносин, на наш погляд, необхідно слідувати принципу органічного поєднання ринкового саморегулювання та державного, насамперед, макро- та мезоекономічного регулювання, що забезпечує найбільш ефективне використання наявних обмежених природних та інших ресурсів і задоволення інтересів споживачів, аграрних товаровиробників та держави [5]. Таким чином, комплексний підхід у державному регулюванні дозволяє, по-перше, відображати інтереси суспільства в цілому, по-друге, координувати розвиток різних галузей і виробництв, по-третє,



Рис. 1. Основні завдання концепції державного регулювання аграрного сектора

збільшувати обсяги виробництва сільськогосподарської сировини і продукції відповідно до потреб і запитів промислових та кінцевих споживачів.

Проте аграрні реформи та перетворення, що проводяться, ще недостатньо враховують багатуокладність в економіці аграрного сектора і нову роль держави як суб'єкта управління.

Основні положення пропонованої нами концепції державного регулювання аграрного сектора полягають в наступному:

— комплексному підході до економічного регулювання єдиного агропромислового комплексу країни та її регіонів на основі зональної спеціалізації, кооперації та інтеграції галу-

зевих виробництв з метою забезпечення продовольчої безпеки країни;

— вдосконаленні антимонопольного законодавства та політики аграрного протекціонізму з урахуванням глобалізації економіки, приєднання до Світової організації торгівлі, природних особливостей регіонів;

— зосередженні усіх функцій державного управління аграрним сектором в єдиному органі виконавчої влади по відповідних ієрархічних рівнях, що відповідають за розвиток аграрного виробництва та сільських територій, виходячи з принципів співпідпорядкованості та субсидіарної відповідальності;

— розвитку координаційних відносин у системі регулювання аграрним виробництвом (між органами державного управління та аграрними виробниками);

— чіткому визначенні організаційно-правових форм об'єктів регулювання аграрним виробництвом, їх правовій спроможності у використанні земельних та інформаційних ресурсів, бюджетних коштів та державних пільг;

— розробці стратегії розвитку сільського господарства на рівні країни та її регіонів на основі прогнозування та інди-

кативного планування з урахуванням місця і ролі регіонів в економіці країни, розвитку міжгалузевих, міжрегіональних та міжнародних зв'язків;

— розробці комплексних довгострокових програм розвитку аграрного виробництва та сільських територій в кожному регіоні з урахуванням вищезазначеної стратегії та відповідної інвестиційної політики;

— створенні системи державного квотування виробництва стратегічно важливих видів сільськогосподарської сировини і продукції;

— вдосконаленні системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для аграрного сектора економіки;

— формуванні експортного потенціалу та внутрішніх запасів стратегічно важливих видів аграрної сировини в країні на основі державних замовлень, товарних інтервенцій та інших форм закупівель з метою ведення розширеного відтворення в сільському господарстві;

— регулюванні агропродовольчого ринку з метою більш повного забезпечення населення якісними вітчизняними продуктами харчування тощо.

Концептуальні положення державного регулювання аграрного сектора вимагають вирішення цілого ряду завдань (рис. 1).

Серед інших рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання аграрного сектора економки виділимо:

— необхідність модернізації сучасної державної аграрної політики в умовах подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи, що дозволяє домагатися балансу соціально-економічних інтересів різних суб'єктів господарювання і держави, забезпечувати найбільш раціональне використання землі як головного засобу виробництва, компоненти природного комплексу та територіального базису;

— обґрунтування потреби поділу функцій державної аграрної політики (реалізація повноважень публічної влади) і господарського управління аграрним сектором з боку держави (реалізація повноважень щодо володіння, користування і розпорядження нерухомим майном, що знаходиться у власності держави);

— визначення сучасної маркетингової ролі держави у сфері землекористування, закупівель сільськогосподарської продукції для державних потреб;

— посилення ролі Міністерства аграрної політики та продовольства України для забезпечення паритету в міжгалузевому обміні аграрного сектора та інших галузей економіки або хоча б заходи контролю наявного диспаритету, який дозволяв би сільському господарству країни домагатися рентабельності на рівні промисловості, визначивши в реалізації Державної програми, при цьому, в якості головного пріоритету виконання Доктрини продовольчої безпеки України;

— застосування економічних важелів державного регулювання економіки аграрного сектора;

— впровадження моніторингу функціонування найважливіших структур аграрного сектора, на відміну від спостережень за іншими економічними явищами, який міг би бути не суцільним, а сконцентруватися на розвитку негативних процесів, що погіршують стан сільськогосподарського виробництва; такий

моніторинг носить імпактний характер, в його основі має бути не порівняння стану об'єкта з обраним як еталон, а відстеження динаміки спостережуваного процесу.

ВИСНОВКИ

Сьогодні розвиток сільського господарства в нашій країні розглядається як один з пріоритетних національних проектів. Це вказує на те, що, з одного боку, в аграрній сфері накопичилося безліч серйозних проблем, що потребують свого вирішення, в тому числі і на законодавчому рівні, а з іншого — що йде пошук нових підходів до формування аграрної політики держави та визначення напрямів його впливу на економічні процеси. Таким чином, ефективна реалізація концепції стійкого розвитку аграрного сектора можлива на основі системного підходу, що дозволяє чітко визначити майбутні завдання, визначити шляхи їх реалізації, розглянути і вибрати кращі варіанти комплексних рішень.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. — К.: Аграрна наука, 2005. — 140 с.
2. Андрусенко Г.О. Стратегія державного регулювання аграрної сфери АПК / Г.О. Андрусенко // Актуальні проблеми державного управління. — Х., 2003. — № 2. — Ч.2. — С. 9—14.
3. Губені Ю.Е. Розвиток концепції стійкого розвитку сільського господарства під впливом глобальних процесів / Ю.Е. Губені, Мірослав Сватош [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
4. Корецький М.Х. Державне регулювання розвитку аграрної сфери економіки України: [монографія] / М.Х. Корецький. — К.: Вид-во УАДУ, 2002. — 260 с.
5. Могильний О. Критерії ефективності державного регулювання аграрного сектора економіки / О.Могильний // Економіка України. — 2003. — №2. — С. 65—69.
6. Саблук П.Т. Проблеми організації управління в аграрному секторі та шляхи їх вирішення / П.Т. Саблук, В.П. Ситник, М.Ф. Кропивко, С.М.Кваша, А.Д. Діброва та ін. // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — С. 192—196.
7. Саблук П.Т. Роль державної аграрної політики у підвищенні ефективності агропромислового виробництва / П.Т. Саблук // Вісник аграрної науки. — 2006. — № 12. — С. 103—105. *Стаття надійшла до редакції 11.07.2013 р.*